

Hovedtall for utdanning

Mona Raabe, SSB

Innledning

Denne artikkelen gir en oversikt over hovedtall for utdanningsområdene i Norge. Det gis innledningsvis en samlet oversikt over tilbudet av barnehager og utdanningsinstitusjoner og over omfanget av barn, elever, lærlinger og studenter i utdanningssystemet, for deretter å gå dypere inn i hvert av de ulike utdanningsområdene; barnehage, grunnskole, videregående opplæring, fagskoleutdanning og høyere utdanning.

I denne artikkelen behandles barnehage som en del av utdanningssystemet. Det er lagt vekt på utviklingen av antall barnehager og dekningsgraden for barn i aldersgruppen 1-5 år. I tillegg redegjøres det for forholdet mellom offentlige og private barnehager. Under «Lærerressurser» blir det gitt en oversikt over årsverk i barnehagesektoren, inkludert utviklingen av ansatte med godkjent førskolelærerutdanning og barn per årsverk.

Under «Grunnskolen» vises utviklingen i elevtallet for de siste 20 årene og framskrivinger for de neste ti årene. Det redegjøres også for endringer i skolestrukturen og forholdet mellom offentlige og private grunnskoler. Under avsnittet som omhandler lærerressurser, blir det gitt en oversikt over tallet på elever per undervisningsårsverk i grunnskolen, og for-

skjellene mellom dette forholdstallet og lærertetthet drøftes.

Kunnskapsløftet er den nye reformen i grunnskolen og videregående opplæring som gradvis ble innført fra høsten 2006. Reformen fører til en rekke endringer i skolens innhold, struktur og organisering fra første trinn i grunnskolen til siste trinn i videregående opplæring. Reformen startet i august 2006 for elevene på 1.-9. trinn i grunnskolen og på første trinn i videregående opplæring. Bortsett fra i beskrivelsen av noen av elevtallene for høsten 2006, vil statistikkene som er omtalt i dette kapitlet følge betegnelsene som gjaldt før Kunnskapsløftet.

Siden innføringen av Reform 94 har en meget stor andel av samtlige påfølgende avgangskull i grunnskolen startet i videregående opplæring om høsten det samme året som de forlot grunnskolen. I beskrivelsen av videregående opplæring står utviklingen av elev- og lærlingtall de siste årene samt en mulig utvikling for framtida sentralt. Elever i private skoler er en del av dette bildet. Ifølge opplæringsloven har voksne som er født før 1. januar 1978, og som har fullført grunnskolen eller tilsvarende, men som ikke har fullført videregående opplæring, etter søknad rett til slik opplæring. Tall fra KOSTRA gir et bilde av voksne i

videregående opplæring, selv om en betydelig valgfrihet i organisering av tilbudet i fylkeskommunene har gitt store utfordringer i å kunne framskaffe et godt datagrunnlag her. Avsnittet «avsluttet videregående opplæring» viser statistikk over elever og lærlinger som har bestått eksamen eller avlagt en fag- eller svenneprøve. I tillegg følges et elevkulls progresjon gjennom videregående opplæring i forhold til om de fullfører, er forsinket eller har sluttet. Det vises også en tidsserie for antallet elever per undervisningsårsverk for videregående opplæring.

For fagskoleutdanning beskrives kort antall godkjente skoler og studenttallsutviklingen i tekniske fagskoler.

For høyere utdanning redegjøres det for utviklingen i studenttallet ved universiteter og høyskoler, og de største fagområdene blir beskrevet. Det gis en oversikt over antall norske studenter i utlandet og utviklingen de siste årene. Antall utenlandske studenter i Norge blir også beskrevet. Det gis en oversikt over studentenes studiepoengproduksjon og antallet som fullfører universitets- og høyskoleutdanning. Fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) er det innhentet opplysninger som gjør det mulig å beregne antall studenter per faglig tilsatt.

Artikkelen avsluttes med en oversikt over den norske befolkningens utdanningsnivå.

Barn, elever og studenter

Utdanning til flere – fra barn til voksen

Utdanningssystemet i Norge omfatter alle sektorer fra barnehage til høyere utdanning. Tabell 1 gir en oversikt over antall barnehager, grunnskoler, videregående

skoler, høyskoler og universiteter i Norge per 1. oktober 1996 og 2006.

Tabell 1. Antall barnehager, skoler og institusjoner, etter utdanningstype. 1996 og 2006

	1996	2006
Barnehager	6 409	6 436
Offentlige	3 057	2 901
Private	3 352	3 535
Grunnskoler	3 308	3 131
Kommunale	3 218	2 983
Statlige	3	2
Frittstående skoler	87	146
Videregående skoler¹	576	453
Fylkeskommunale	492	371
Statlige	8	5
Private/frittstående	76	77
Høyere utdanning	74	70
Universiteter og vitenskapelige høyskoler	11	12
Statlige høyskoler	26	25
Andre høyskoler ²	37	33

¹ Skoler som tilbyr allmenne, tekniske og yrkesrettede fag med mer flere enn 10 elever (elever under opplæringsloven).

² Private institusjoner, militære høyskoler og kunsthøyskoler er inkludert.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

En stadig større andel av befolkningen i Norge er under utdanning. Tabell 2 viser en oversikt over omfanget av barn, elever, lærlinger og studenter i det norske utdanningssystemet per 1. oktober i 1997, 2001 og 2006. Elev- og studenttallene viser at det har vært en økning innenfor de fleste utdanningsområdene fra 1997 til 2006. Demografiske svingninger har stor betydning for antall elever i grunnskolen og i videregående opplæring siden alle barn går i grunnskole, og nesten all ungdom fortsetter i videregående opplæring. Slike svingninger har også betydning for studenttallet i høyere utdanning, men betyr noe mindre da aldersspredning

Tabell 2. Barn, elever, lærlinger og studenter, etter skoleslag/institusjon. 1997, 2001 og 2006

Skoleslag/institusjon	1997	2001	2006
Barnehager. Barn i alt	184 514	192 649	234 948
0-2 år	50 079	46 142	73 577
3 år og eldre/uoppgitt	134 435	146 507	161 371
Grunnskoler. Barn i alt	558 247	599 468	619 038
Barnetrinn (1.-7. årstrinn)	401 640	429 445	430 737
Ungdomstrinn (8.-10. årstrinn)	155 112	168 095	188 031
Elever i andre faste grupper	1 495	1 928	: ¹
Videregående utdanning. Elever/lærlinger i alt	212 079	200 108	232 237
Videregående opplæring. Elever	169 561	160 725	189 179
Videregående opplæring. Lærlinger	31 893	29 325	34 333
Annen videregående utdanning. Elever	10 625	10 058	8 725
Fagskoler. Studenter i alt	3 725	2 731	4 545
Høyere utdanningsinstitusjoner. Studenter i alt²	176 929	206 883	222 975
Universiteter og vitenskapelige høyskoler	80 439	76 670	86 366
Statlige høyskoler	76 077	90 243	93 773
Andre høyskoler ³	19 771	25 984	31 090
Studenter i utlandet	11 031	13 986	11 746

¹ Elever i andre faste undervisningsgrupper er inkludert i totaltallet.

² Personer på doktorgradsprogram er ikke med i tallene.

³ Militære høyskoler, private institusjoner og kunsthøyskoler er inkludert.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

gen blant studentene ved universiteter og høyskoler er større enn blant elevene i grunnskolen og i videregående opplæring.

Av de om lag 62 600 elevene som gikk ut av grunnskolen våren 2006, startet 60 700 i videregående opplæring samme høst. Dette utgjør en andel på 97 prosent. Bare 2,6 prosent av elevene fra dette kullet var ikke i utdanning. I 2006 var 91 prosent av 16-18-åringene registrert i videregående opplæring, og denne andelen har vært ganske stabil etter innføringen av Reform 94.

Om lag 39 prosent av de 31 900 elevene som avsluttet videregående opplæring med studiekompetanse våren 2006, begynte på en universitets- eller høyskoleutdanning samme høst, mens 19

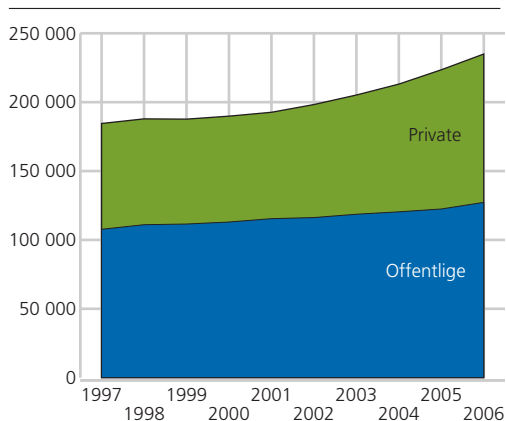
prosent av elevene fortsatt var i en videregående utdanning lavere enn universitets- og høyskolenivå, og nær 42 prosent befant seg utenfor utdanningssystemet. Andelen av befolkningen i alderen 19-24 år i høyere utdanning økte betydelig på 1990-tallet og har ligget på over 30 prosent siden 2000, i 2006 var denne andelen 32 prosent.

Barnehager

Barnehager og barn

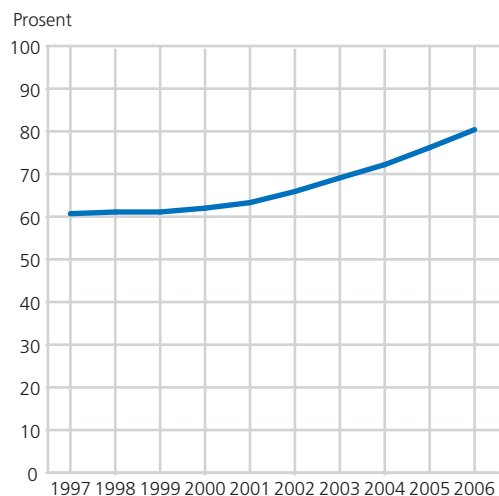
Flere barnehager

Ved utgangen av 2006 var det i alt rundt 6 400 barnehager i Norge med plass til omkring 235 000 barn i alderen 0-6 år (figur 1). Det var 160 flere barnehager i 2006 enn i 2005, og antall barnehager

Figur 1. Barn i barnehager, etter barnehagens eierforhold. 1997-2006

Kilde: KOSTRA, Statistisk sentralbyrå.

har økt med om lag 600 siden 2000. Flere barnehager innebærer flere barnehageplasser. Fra 2000 til 2006 var det en økning på 45 100 plasser, og økningen det siste året var på 11 400 plasser. Dette er en vekst på henholdsvis 24 og 5 prosent.

Figur 2. Andel barn i aldersgruppen 1-5 år med plass i barnehage. 1997-2006. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Dekningsgraden har steget gradvis siden 2000, mest i de to siste årene. Fra 2004 til 2006 steg dekningsgraden for barn i alderen 1-5 år fra 72 til 80 prosent. Siden 2000 har dekningsgraden økt med 18 prosentpoeng (figur 2). Høyest dekningsgrad for barn i alderen 1-5 år i 2006 finner en i Sør-Trøndelag og Troms med henholdsvis nesten 87 prosent og noe over 85 prosent. Til sammenlikning hadde for eksempel 81 prosent av barna i Vest-Agder og Oppland tilbud om barnehage, mens i Østfold var dekningsgraden i underkant av 78 prosent. Lavest dekningsgrad hadde Oslo med nær 77 prosent. Selv om noen fylker har høy dekningsgrad, gjenstår det en del før det er full barnehagedekning i hele landet.

Mer enn halvparten av barnehagene i 2006 var private, men et flertall av barna som hadde plass, gikk i en offentlig barnehage. Om lag 127 300 barn i alderen 0-6 hadde plass i en offentlig barnehage i 2006. Det vil si om lag 54 prosent av alle barn med barnehageplass. Denne andelen har imidlertid sunket noe de seneste årene. I 2000 var antall offentlige barnehageplasser 113 000, noe som utgjorde en andel på nær 60 prosent av barnehage tilbudet. Antall private barnehager har økt sterkt fra 2004 til 2006 sammenliknet med de offentlige. Mens det ble 350 flere private barnehager fra 2004 til 2006, økte antall offentlige barnehager bare med om lag 50.

4 prosent av barna er i familiebarnehager

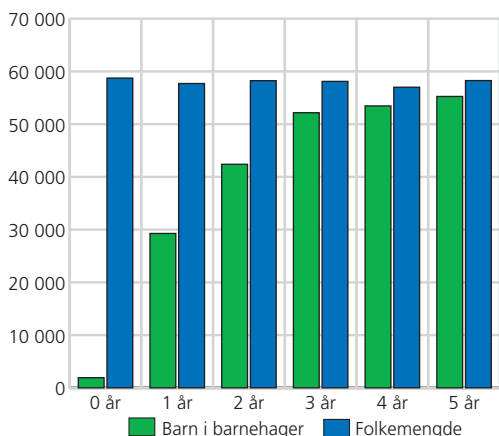
Det var om lag 2 300 «hjem» organisert i til sammen 1 190 familiebarnehager i Norge i 2006: 1 130 private familiebarnehager (2 000 «hjem») og 60 offentlige familiebarnehager (300 «hjem»). I alt 10 200 barn hadde en barnehageplass i en familiebarnehage i 2006. Om lag

1 200 hadde tilbud i en offentlig familiebarnehage, mens nær 9 000 oppholdt seg i en privat. Dette utgjorde henholdsvis 12 prosent og 88 prosent av barna med plass i familiebarnehage. Barn i familiebarnehager utgjorde bare 4,3 prosent av det totale antall barn med barnehageplass.

Flest 5-åringer i barnehage

Figur 3 viser aldersfordelingen for barn i barnehager og folkemengde for de samme aldersgruppene i 2006. Det var flest 5-åringer som hadde plass i barnehage, i alt 55 300 barn. Ser en bort fra aldersgruppen under 1 år, var det færrest barn i 1-års alderen i barnehagene. Det var store forskjeller i dekningsgrad mellom aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år. Dekningsgraden for 1-2-åringer var 62 prosent i 2006, mens den for 3-5-åringene var nesten 93 prosent. Mer om barnehager i artikkelen «Barnehageplass – fra unntak til regel» (Gulbrandsen i denne publikasjonen).

Figur 3. Barn i barnehager og folkemengde, etter alder. 2006

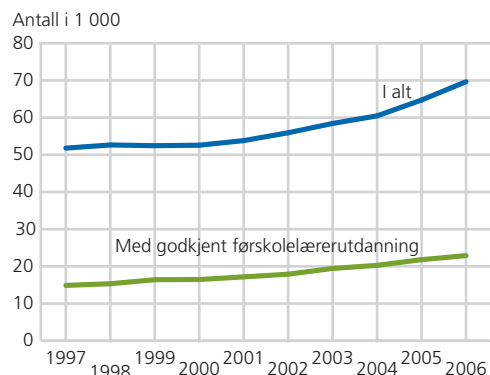
Kilde: KOSTRA og befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Lærerressurser

En av tre er førskolelærere

I 2006 var det i alt 69 700 ansatte i barnehager i Norge (figur 4). Disse utførte til sammen 54 900 årsverk. Barnehage-sektoren hadde en økning i antall ansatte på 4 900 og i antall årsverk på 4 600 fra 2005 til 2006, noe som må sees i sammenheng med utvidelsen av barnehage tilbudet som følge av en økt barnehageutbygging. Antall barn per årsverk har gått ned fra 4,4 til 4,3 i samme tidsrom (tabell 3). En grunn til dette kan være at mens en nærmer seg full dekning for barn over tre år, har de siste års utbygging konsentrert seg om å bedre tilbudet for de yngste barna som er mest ressurskrevende. Loven krever at det skal være en førskoleutdannet pedagogisk leder per 14-18 barn når barna er over tre år. For barn under tre år skal det være en pedagogisk leder per 7-9 barn. Fylkesmannen kan gi dispensasjon fra denne forskriften. I 2006 var det i alt gitt over 1 550 dispensasjoner. Hver femte ansatt var pedagogisk leder. Dersom det ikke er nok førskolelærere, blir stillingene enten fylt av barnevernspedagoger og lærere eller ufaglærte assistenter. En tredjedel av de ansatte

Figur 4. Ansatte i barnehager. 1997-2006

Kilde: KOSTRA, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3. Årsverk¹ i barnehager og barn per årsverk. 1997-2006

	Årsverk	Barn	Barn per årsverk
1997	39 311	184 514	4,7
1998	39 906	187 869	4,7
1999	39 449	187 671	4,8
2000	40 005	189 837	4,7
2001	40 901	192 649	4,7
2002	42 924	198 262	4,6
2003	44 388	205 172	4,6
2004	46 540	213 097	4,6
2005	50 331	223 501	4,4
2006	54 896	234 948	4,3

¹ Styrere, pedagogiske ledere og assistenter er inkludert.

Kilde: KOSTRA, Statistisk sentralbyrå.

hadde godkjent førskolelærerutdanning i 2006. Denne andelen har økt med 1,6 prosentpoeng siden 2000 og med 4,2 prosentpoeng siden 1997. Over halvparten av de ansatte i barnehagene er assistenter. Barnehagene er helt klart en kvinnearbeidsplass der ni av ti ansatte er kvinner.

Grunnskolen

Elever og skoler

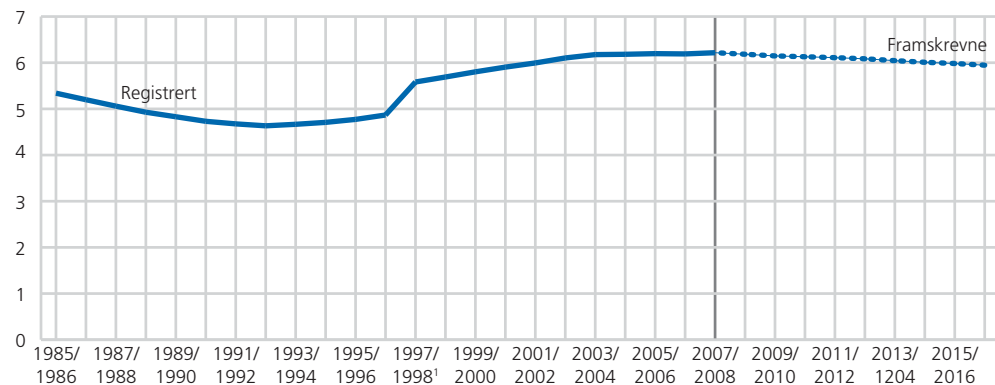
Færre elever

Figur 5 viser elevtallsutviklingen i grunnskolen de siste tjue årene. I tillegg er det laget en framstilling av elevtallet noen år framover i tid. De siste befolkningsframskrivningene som SSB har utarbeidet, viser at elevtallet i grunnskolen var på topp i 2005/06. Utviklingen det nærmeste tiåret følger i stor grad observerte fødselstall. På lengre sikt kan endring i fruktbarhet og innvandring ha betydning. Fra skoleåret 2006/07 til 2016/17 vil elevtallet i grunnskolen reduseres med om lag 4 prosent.

Høsten 2006 var det 619 000 elever i grunnskolen fordelt på 3 130 skoler (elever i norske skoler i utlandet er ikke inkludert). Elevtallet har sunket med 600 fra skoleåret 2005/06 til 2006/07. Ser en bort fra siste skoleår, har antall elever i grunnskolen steget jevnt etter innføringen av Reform 97. Likevel har det blitt

Figur 5. Elever i grunnskolen skoleårene 1985/86-2006/07¹. Barn i grunnskolealder 2007/08-2016/17

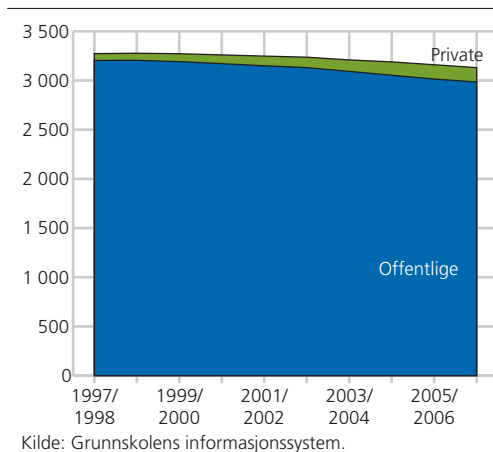
Antall i 100 000

¹ 1997: Reform 97. Fra 1985-1996 inneholder barnetrinnet 1.-6. klasse og ungdomstrinnet 7.-9. klasse. Fra året 1997 inneholder barnetrinnet 1.-7. klasse og ungdomstrinnet 8.-10. klasse.

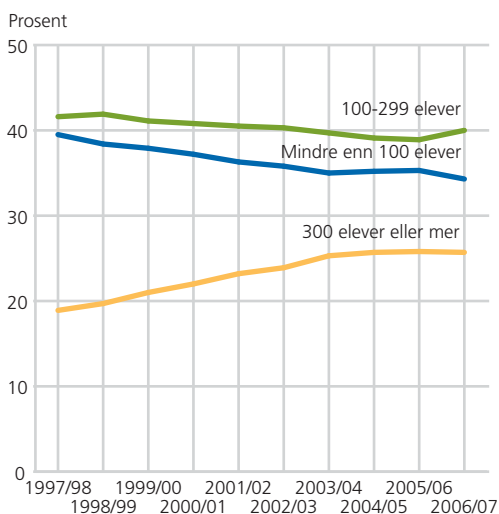
Kilde: Elever i grunnskolen 1985-2006: Grunnskolens informasjonssystem (GSI). Barn i grunnskolealder 2007-2016: Befolkningsstatistikk i Statistisk sentralbyrå.

Figur 6. Antall grunnskoler, etter eierform. 1997/98-2006/07

færre skoler (figur 6). Det var 142 flere grunnskoler i skoleåret 1997/98 enn i 2006/07, og det var 29 færre skoler i 2006/07 enn i 2005/06. Utviklingen i denne perioden har gått mot flere store skoler og færre små. Andelen små skoler, det vil si andelen skoler med færre enn 100 elever, har sunket med 5,2 prosent-

Figur 7. Andel grunnskoler, etter størrelse (antall elever). 1997/98-2006/07. Prosent

poeng siden 1997, samtidig som andelen store skoler med 300 elever eller mer har økt med 6,8 prosentpoeng (figur 7). Forholdet mellom små og store skoler ser ut til å ha stabilisert seg de siste årene. Over halvparten av elevene i grunnskolen høsten 2006 gikk i store skoler med flere enn 300 elever, og bare 8,5 prosent gikk i små skoler med færre enn 100 elever. Tilsvarende andeler i 2000 var 47,5 og 9,6 prosent, i 1997 var andelen 43,0 og 10,8 prosent. I små skoler var det i gjennomsnitt om lag 50 elever per skole, i de mellomstore skolene noe over 190 elever per skole og i de store litt over 400.

Flere frittstående skoler

De siste seks årene har det vært en markant økning i antall frittstående/private grunnskoler, en økning med i alt 57 skoler. Spesielt ble det opprettet forholdsvis mange skoler ved oppstart av skoleåret 2004/05 og 2005/06, en økning fra 116 grunnskoler høsten 2003 til henholdsvis 135 i 2004 og 145 i 2005. I skoleåret 2006/07 var det i alt 146 private grunnskoler i Norge. En av grunnene til de store økningene de to foregående årene er at det i 2003 ble det vedtatt en ny lov om frittstående skoler (friskoleloven). Forutsetningene for å bli godkjent som en frittstående skole ble endret i forhold til reglene i den tidligere privat-skoleloven. Godkjenning av skoler etter friskoleloven gjaldt rett til offentlig støtte. Det ble lettere å starte friskoler i Norge. En ny lov om private skoler er vedtatt i 2007, der det kun er skoler som driver sin virksomhet på et særskilt grunnlag som kan godkjennes med rett til statstilskudd. Dette er for eksempel skoler som driver på religiøst grunnlag, etter en anerkjent pedagogisk retning eller er en sertifisert internasjonal skole. I 1997/98 utgjorde frittstående grunnskoler 2,1 prosent av alle skolene, i 2006/07

4,7 prosent. Samtidig som det ble flere frittstående grunnskoler, har det vært en nedgang i antall offentlige grunnskoler, i alt en nedgang på 69 skoler fra 2004/05 til 2006/07.

Om lag 13 500 elever gikk på en frittstående grunnskole skoleåret 2006/07. Dette utgjør bare litt over 2 prosent av elevene. Tilsvarende tall for seks år siden var 10 100 elever og en andel på 1,7 prosent. Det vises ellers til artikkelen «Sosial segregering i frittstående grunnskoler?» (Helland og Lauglo i denne publikasjonen).

Lærerressurser

Liten endring i elever per undervisningsårsverk

Elever per årsverk er en indikator for ressursbruk i skolen. I skoleåret 2006/07 var det 12,1 elever per undervisningsårsverk i den offentlige grunnskolen. Dette var noe lavere enn i 2005/06, mens det var en vekst på 0,8 elever per årsverk fra 1997/98 (tabell 4). Antall lærerårsverk i grunnskolen økte i perioden 1997/98 til

2001/02, men de siste årene har antallet ligget på omtrent samme nivå som i årene 1997/98-1998/99. Det var imidlertid over 60 000 flere grunnskoleelever i skoleåret 2006/07 enn i 1997/98.

Årsverk utført av personale med lederoppgaver er ikke regnet med i beregningene ovenfor. Dersom vi tar med disse årsverkene i regnestykket, gir det svaret elleve elever per årsverk i skoleåret 2006/07.

Flere andre faktorer virker også inn på denne indikatoren. Arbeidstidsavtalen til lærerne bestemmer hvor mange lærertimer et årsverk utgjør. Dels vil undervisningsplikten innenfor et årsverk kunne variere. Avtalen med lærerne i 2001 om økning i antall undervisningstimer per uke (skolepakke 2), påvirket endringene fra skoleåret 2001/02 til 2002/03 og fra 2002/03 til 2003/04. Også endret aldersfordeling blant elevene vil påvirke indikatoren, siden leseplikten til lærerne er forskjellig på barnetrinnet og ungdomstrinnet. Dels vil timetallet til elevene kunne variere. Timetallsøkningen på småskoletrinnet, både i skoleåret 2002/03 og i 2004/05, førte til flere årsverk i grunnskolen uten at lærertettheten økte. Dette påvirker endringene i elever per årsverk fra skoleåret 2001/02 til 2002/03 og fra 2003/04 til 2004/05. En nedgang i antall små skoler vil også være en medvirkende faktor til flere elever per årsverk.

Lærertettheten redusert?

En annen indikator for ressursbruk i skolen er antall elevtimer per lærertime. Dette tallet sier noe om lærertettheten i undervisningssituasjonen. Antall elevtimer blir regnet ut ved å multiplisere antall elever på hvert årstrinn på en skole med minstetimetallet elevene skal få undervisning. Lærertimer blir beregnet ut

Tabell 4. Undervisningsårsverk¹, elever og elever per undervisningsårsverk i grunnskolen. 1997/98-2006/07

	Årsverk	Elever	Elever per årsverk
1997/98	49 187	558 247	11,3
1998/99	50 225	569 044	11,3
1999/00	50 741	580 261	11,4
2000/01	51 223	590 471	11,5
2001/02	51 782	599 468	11,6
2002/03	51 197	610 297	11,9
2003/04	49 539	617 577	12,5
2004/05	50 832	618 250	12,2
2005/06	50 710	619 640	12,2
2006/07	51 329	619 038	12,1

¹ Årsverk utført av administrasjon, assistenter og andre oppgaver er ikke medregnet.

Kilde: Grunnskolens informasjonssystem.

fra antall timer lærerne gir undervisning til en gruppe eller enkelte elever. Indikatoren inkluderer tilleggsressurser som er knyttet til spesialundervisning og særskilt språkopplæring. Timer til morsmålsundervisning og finsk som andrespråk blir ikke regnet med i lærertimene, fordi de ikke er med i elevtimetallet.

Siden årsverk og lærertimer handler om to forskjellige tall, blir elever per årsverk og lærertetthet også forskjellige. Forskjellen kommer hovedsakelig av at et lærerårsverk består av flere timer enn de timene som benyttes til undervisning (leseplikt). Antall elevtimer per lærertimer for hele grunnskolen var i gjennomsnitt 13,9 i skoleåret 2006/07. Skillen mellom barnetrinnet og ungdomstrinnet, får en henholdsvis 13,4 og 15 elevtimer per lærertimer.

Avsluttet grunnskole

Jenter oppnår bedre resultater enn gutter

Karakterdata for grunnskolen samles inn av Utdanningsdirektoratet. Disse dataene inneholder standpunkt- og eksamenskarakterer i inntil 13 fag. Elevene vurderes etter en karakterskala fra en til seks. Alle elevene skal i tillegg til elleve standpunkt-karakterer vurderes i to avsluttende prøver, én skriftlig og én muntlig. Hægeland og Kirkebøen presenterte i 2006 en kartlegging av skolerresultater i grunnskolen (Hægeland og Kirkebøen 2006). I gjennomsnitt gjorde jentene det bedre enn guttene. Jentene fikk bedre karakterer på avgangsprøvene i alle de skriftlige fagene (norsk hovedmål, norsk sidemål, matematikk og engelsk). Forskjellen var størst i norsk hovedmål med en karakterforskjell på 0,52, og minst i matematikk med 0,02. Kroppsøving var det eneste

faget hvor guttene hadde en høyere gjennomsnittskarakter (standpunktkarakter) enn jentene da de gikk ut av tiende trinn i grunnskolen. Karakterforskjellen var 0,22 i guttenes favør. Hægeland og Kirkebøen fant også at det var stort samsvar mellom elevenes grunnskolepoeng og foreldrenes utdanning. Barn som har foreldre med høy utdanning, oppnår bedre skolerresultater enn de som har foreldre med kortere utdanning. Grunnskolepoeng er beregnet som summen av elevenes karakterer i 11 fag. Med høyeste karakter i alle fag vil dette tilsvare 66 poeng. Elever som har foreldre med bare grunnskoleutdanning hadde i gjennomsnitt 37,5 grunnskolepoeng, men elever som har foreldre med høyere grads utdanning hadde 50,3.

Videregående opplæring

Elever, skoler og fag

Flere læringer

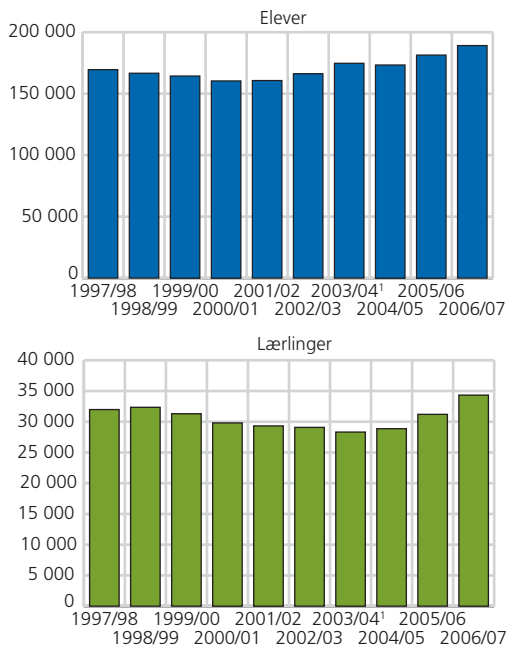
Høsten 2006 var det registrert til sammen 223 500 elever og læringer i videregående opplæring. 189 200 av disse var elever, en vekst på 7 700 eller vel 4 prosent i forhold til elevtallet på samme tid året før. Statistikken inkluderer elever i 453 private, statlige og fylkeskommunale videregående skoler. Studieretning for allmenne-, økonomiske- og administrative fag/utdanningsprogram for studiespesialisering hadde flest elever, i alt 85 800.

Etter flere år med jevn nedgang har antall læringer i videregående opplæring hatt en økning fra og med skoleåret 2004/05 (figur 8). Antall læringer per 1. oktober 2006 var om lag 34 300, 3 100 flere enn i 2005. Dette tilsvarer en vekst på 10 prosent. Om lag 27 prosent av læringene var jenter. De guttedominerte

studieretningene mekaniske fag, byggfag og elektrofag hadde flest lærlinger høsten 2006, henholdsvis 6 700, 6 600 og 6 200. Studieretningene elektrofag, mekaniske fag og salg og service hadde størst vekst i antall lærlinger, med en økning på henholdsvis 17, 15 og 14 prosent.

Ifølge Utdanningsdirektoratets statistikk over læreplasser og søkere til læreplass var det 19 400 søkere til læreplass i 2006. Til sammen ble det formidlet i overkant av 11 900 lærlinger. Dette tilsvarer en dekning på 62 prosent. Tallene viser at det fortsatt er mangel på læreplasser, men det er en klar forbedring fra 2005. På samme tid i 2005 ble det formidlet 10 800 lærlinger, noe som utgjorde 58 prosent av alle søkerne.

Figur 8. Elever og lærlinger i videregående opplæring. 1997/98-2006/07

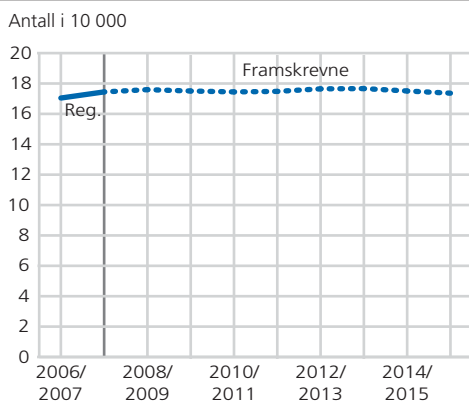

¹ Elevtallet i 2003 kan ikke sammenliknes direkte med de andre årene på grunn av endringer i innrapporteringen av voksne som bare gjaldt dette året.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Etter en nedgang i elevtallet på slutten av 90-tallet økte antall elever i videregående opplæring jevnt fra skoleåret 2000/01 til 2006/07 (figur 8). Framskrivninger av antall 16-18 åringer i befolkningen kan gi en pekepinn på elevtallsutviklingen framover i tid. Mens det ved utgangen av 2006 var 186 800 16-18-åringer i Norge, vil dette tallet komme opp i om lag 193 600 i 2013, for så å synke igjen til 190 300 i 2015. Dersom en forutsetter at andelen 16-18-åringer i videregående opplæring også i kommende kull holder seg på samme nivå som i 2006, vil antall 16-18-åringer i videregående opplæring ligge på et antall rundt 174 000-176 000 i ti år framover, med en topp i 2013/14 med bortimot 176 600 elever (figur 9). En vesentlig andel av elevene og lærlingene i videregående opplæring er imidlertid over 18 år. Dette forholdet kan tilsi at elevtallsveksten avflates noe langsommere enn det antallet 16-18-åringer isolert sett forteller.

Figur 9. Antall 16-18-åringer i videregående opplæring. Framskrevne tall for 2007/08-2015/16^{1,2}

¹ For framskrevne tall for 2007-2015 er det forutsatt samme andelen 16-18-åringer i videregående opplæring, av befolkningen i samme aldersgruppe, som i 2006 (91,2%).

² Befolkningstallene er beregnet etter middels nasjonal vekst for fruktbarhet, levealder, innenlandske flyttinger og netto innvandring.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Seks av ti gutter velger yrkesfag

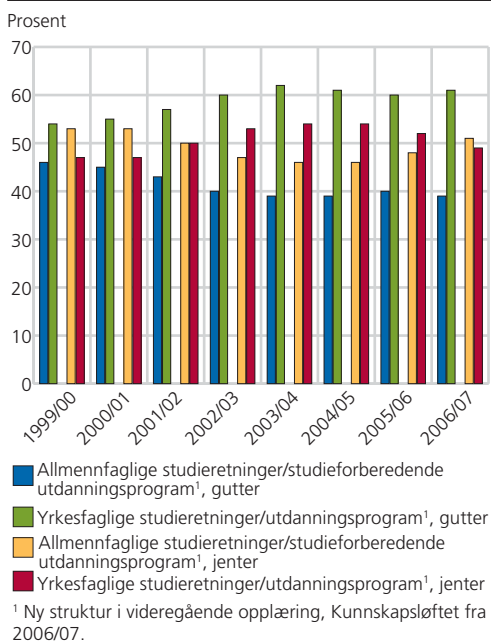
«Kunnskapsløftet», den nye reformen som ble innført i 2006, innebærer endringer i betegnelser på de ulike trinnene i videregående opplæring. Videregående trinn 1 (Vg1) erstatter grunnkurs, videregående trinn 2 (Vg2) erstatter videregående kurs I (VKI) og videregående trinn 3 (Vg3) erstatter videregående kurs II (VKII). Strukturen for Vg1 består av tolv utdanningsprogram: tre studieforberevende (utdanningsprogram for studiespesialisering, idrettsfag og musikk, dans og drama) og ni yrkesfaglige (utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk, design- og håndverk, elektrofag, helse- og sosialfag, medier og kommunikasjon, naturbruk, restaurant- og matfag, service og samferdsel, teknikk og industriell produksjon). Kunnskapsløftet ble innført i

2006 med start for Vg1 høsten 2006, fortsetter med Vg2 i 2007 og vil være gjennomgående for hele videregående opplæring høsten 2008 når Vg3 starter.

55 prosent av elevene som begynte på Vg1 høsten 2006, startet på et yrkesfaglig utdanningsprogram. Denne andelen var 4 prosentpoeng lavere i 2000. En del av denne forskjellen skyldes opprettelsen av studieretningene salg og service samt medier og kommunikasjon i 2000. Fra og med skoleåret 2001/02 kunne alle fylkeskommunene tilby grunnkurs i de to nye studieretningene. Andelen grunnkurselev-er som startet på en yrkesfaglig studieretning, var høyest høsten 2003 og 2004 med 58 prosent.

Guttene velger yrkesfag i større grad enn jentene (figur 10). Hele 61 prosent av guttene som startet på Vg1 i 2006, begynte på et av de yrkesfaglige utdanningsprogrammene. Blant jentene var det mindre forskjell i valg av utdanningsprogram, 49 prosent begynte på et yrkesfaglig utdanningsprogram, mens 51 prosent valgte et studieforberevende. Av alle de 12 utdanningsprogrammene var det studiespesialisering som hadde flest elever, med 27 000 Vg1-elever høsten 2006. Av de yrkesfaglige utdanningsprogrammene var helse- og sosialfag mest populært med 8 000 elever, dernest fulgte teknikk- og industriell produksjon med i underkant av 6 600 elever.

Figur 10. Elever i grunnkurs/videregående trinn 1¹ i videregående opplæring, etter studieretning/utdanningsprogram¹ og kjønn. 1998/99-2006/07. Prosent

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Tradisjonelle valg

Figur 11 viser kjønnsfordelingen på de ulike utdanningsprogrammene for elevene på Vg1 i videregående opplæring høsten 2006. På de yrkesfaglige studieretningene/utdanningsprogrammene har utdanningsvalgene vært, og er fortsatt, betydelig kjønnssegregerte. Bygg- og anleggsteknikk og elektrofag hadde en

gutteandel på Vg1 på 96 prosent eller mer i 2006, mens design- og håndverk og helse- og sosialfag var typiske jentefag med en jenteandel på 87 prosent. Medier og kommunikasjon var det mest «kjønnsnøytrale» utdanningsprogrammet.

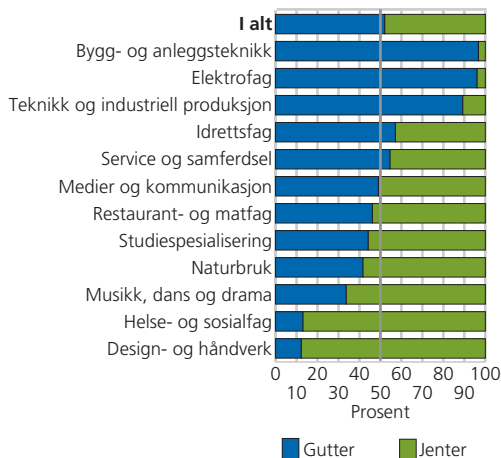
«Alle» tar videregående

Over 91 prosent av alle 16-18-åringene i Norge var registrert som elev eller lærling i videregående opplæring høsten 2006. Andelen var langt lavere for elever og lærlinger med innvandrerbakgrunn, i gjennomsnitt 77 prosent. Ungdom med innvandrerbakgrunn defineres her som førstegenerasjonsinnvandrere uten norsk bakgrunn og norskfødte med to utenlandske foreldre (etterkommere). Deltaelsen i videregående opplæring var mye høyere for etterkommere enn for førstegenerasjonsinnvandrere. Blant elever med norsk bakgrunn var 93 prosent av 16-18-åringene i videregående opplæring høsten 2006, 88 prosent av 16-18-års-etterkommere av innvandrere mot 71 prosent for førstegenerasjonsinnvandrere. Hos gutter som er førstegangsinnevandre-re, finner vi lavest deltagelse med en andel i videregående opplæring med bare 70 prosent av registrert årskull 16-18 år. Generelt er deltagelsen i videregående opplæring i denne aldersgruppen noe høyere blant jentene enn blant guttene, både når det gjelder elever med norsk bakgrunn og med innvandrerbakgrunn.

Voksne i videregående opplæring

I fylkeskommunene har det vært en betydelig valgfrihet med hensyn til hvordan data om voksne skal rapporteres. «Voksne» i denne sammenheng er derfor de personene som den enkelte fylkeskommune definerer og rapporterer som voksne, etter hva slags tilbud som gis. Dette gir et uoversiktlig datagrunnlag og fører til svakheter/unøyaktigheter i statistikk-

Figur 11. Elever i videregående trinn 1 (Vg1) i videregående opplæring, etter kjønn og utdanningsprogram¹. 1. oktober 2006. Prosent

¹ Ny struktur i videregående opplæring, Kunnskapsløftet fra 2006/07.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

ken. SSB har gått inn for å forbedre denne statistikken. I 2004 ble det introdusert en ny innsamling for voksne som tar videregående opplæring («voksenopplæringsveien»). Denne innsamlingen er, til forskjell fra elevopplysningene, ikke relatert til skoleår, men til hele løpet fra søknad om videregående opplæring til fullført videregående opplæring, eventuelt avbrutt løp. Statistikken skiller heller ikke mellom de ulike rettighetene som gjelder for voksne.

Det gjøres et omfattende arbeid i fylkeskommunene for å oppfylle voksnes rett til videregående opplæring, retten til realkompetansevurdering og utforming av tilbud om avkortet opplæring med mer. Det er imidlertid store variasjoner i hvordan tilbudene utformes, organiseres og administreres, og det er et stort mangfold i registreringssystemer og -rutiner. Særskilte nøkkeltall for voksne i videre-

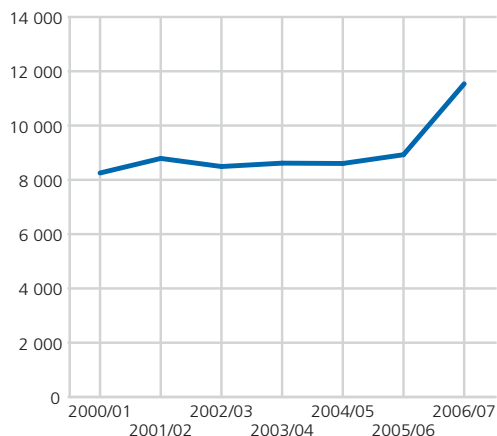
gående opplæring publiseres i KOSTRA. I denne publiseringen koples alle opplysninger om voksne som innhentes fra fylkeskommunene.

Personer som får opplæring spesielt organisert for voksne, vil i en del tilfeller være integrert i ordinære kurs ved videregående skoler. I andre tilfeller vil de følge egne tilrettelagte opplæringsstilbud, for eksempel komprimerte opplæringsløp, eller følge tilbud organisert av andre tilbydere enn fylkeskommunene. Disse personene er merket som voksne («voksenstatus»). I tallene for 2006 er voksne som i hovedsak er integrert i ordinære kurs eller egne klasser på en videregående skole, tatt med i elevtallene i videregående opplæring, som tidligere.

Det var om lag 12 100 voksne elever (20 år eller eldre) i ordinære kurs uten «voksenstatus» i videregående opplæring høsten 2006. Over halvparten av disse var kvinner. Antall lærlinger i alderen 21 år og eldre utgjorde 10 000 personer. Her var nesten to av tre menn. Antall søkere og deltakere i tilbud tilpasset voksne var til sammen 55 300. Nær 70 prosent av disse var kvinner. Tallet inkluderer personer som skoleåret 2005/06 og per 1. oktober 2006 var registrert med elevstatus voksne i opplæring, og tallet inkluderer også voksne som var registrert i voksenopplæringsregistre, men som ikke hadde bestått sluttkompetanse eller hadde avbrutt opplæringsløpet per 1. oktober 2005.

Om lag 47 500 voksne var registrert som søkere til sluttkompetanse fra videregående opplæring per 1. oktober 2006. 36 500 voksne hadde fått tilbud om opplæring, og 19 900 hadde fått gjennomført og dokumentert realkompetansevurdering.

Figur 12. Elever i private videregående skoler. 2000/01-2006/07

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Flere elever i private skoler

Antall private skoler som tilbyr videregående opplæring, økte fra 66 til 74 fra 2004 til 2005 og til 77 i 2006. Dette tilsvarer en økning på 17 prosent i løpet av disse to årene. De private skolene utgjorde bare en av seks videregående skoler, og i overkant av 6 prosent av elevene gikk på en privat skole i 2006/07. Antall elever i private skoler økte med om lag 2 600 fra høsten 2005 til i alt 11 500 elever høsten 2006 (figur 12). Det var i gjennomsnitt 150 elever per private skole. Til sammenlikning var det i snitt 470 elever per offentlige skole.

Avsluttet videregående opplæring

Kandidater til fag- og svenneprøver hadde best resultat

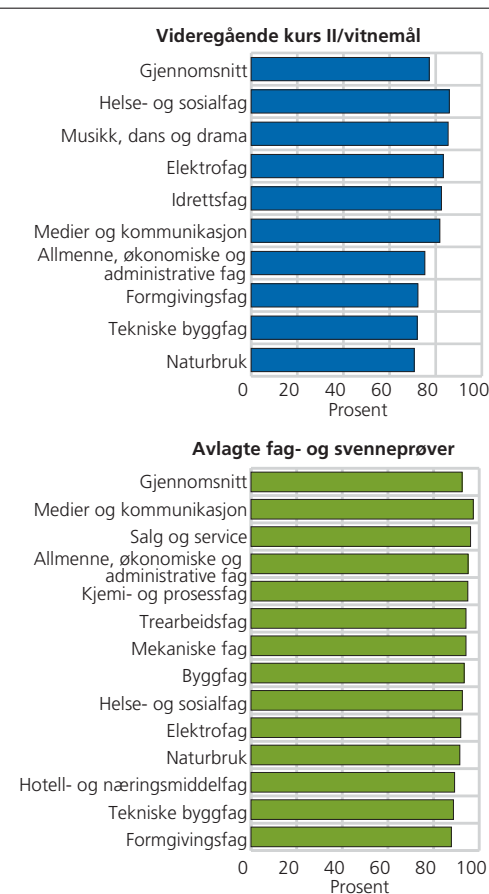
Om lag 71 300 elever og lærlinger gikk opp til eksamen med mål om å oppnå vitnemål, studiekompetanse eller fag-/svennebrev i skoleåret 2004/05 (siste året for pålitelige data for VKII). Dette omfattet:

- alle elever som var registrert på videregående kurs II (VKII) per 1. oktober 2005
- alle lærlinger og praksiskandidater som meldte seg opp til fag- eller svenneprøve i perioden 1. oktober 2004-30. september 2005
- alle privatister som meldte seg opp til eksamen og besto i løpet av perioden 1. oktober 2004-30. september 2005

I gjennomsnitt besto 81 prosent av alle disse. For elevenes del betyr dette at de hadde bestått alle fag i VKII. Det var høyere andel bestått for fag- og svenneprøver enn for vitnemålsløp. Mens 93 prosent av kandidatene fullførte og besto en fag- eller svenneprøve skoleåret 2004/05, var tilsvarende tall for elever i VKII 77 prosent. For lærlingenes del var det ingen forskjell mellom kjønnene, mens det for elevene var 5 prosentpoeng forskjell mellom jenter og gutter i jentenes favør.

Elevene ved studieretning for helse- og sosialfag oppnådde best resultat av de elevene som gikk på et kurs som leder fram til vitnemål med yrkes- eller studiekompetanse i videregående opplæring i 2004/05. 86 prosent av disse besto alle fag i VKII (figur 13). Naturbruk hadde lavest andel bestått med 71 prosent. Når det gjaldt avlagte fag- og svenneprøver, var det jevnt over bedre resultater på alle de ulike studieretningene der andelen som besto, varierte mellom 88 og 97 prosent. Av kandidatene til fag- svenneprøve var det kandidatene på studieretning for medier og kommunikasjon som hadde best resultat, med 97 prosent bestått, og nest best resultat hadde salg- og service med 96 prosent bestått.

Figur 13. Fullførte utdanninger i videregående opplæring, etter studieretning og resultat. 2004/05. Prosent

¹ Fullførte utdanninger betyr oppnådd vitnemål, studiekompetanse eller fag-/svenneprøve.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Flere avlagte fagprøver

Etter flere år med nedgang i antall avlagte fag- og svenneprøver har antallet vært ganske stabilt de siste tre årene. Nær 18 600 kandidater gikk opp til fag- eller svenneprøve i tidsrommet 1. oktober 2005 til 30. september 2006. Dette var 130 færre enn året før, men nesten 260 flere enn i 2003/04.

Det er tre kategorier kandidater som avlegger fag- eller svenneprøve: lærlinger,

praksiskandidater og elever. Lærlingene gjennomfører opplæringen i en bedrift, praksiskandidatene er personer som går opp til fag- eller svenneprøve på grunnlag av allsidig praksis i faget, og elevene får sin fagopplæring i skolen. Av de personene som gikk opp til fag- eller svenneprøve i 2005/06, var det om lag 12 100 lærlinger, 5 800 praksiskandidater og 700 elever i fagopplæring i skole. Mens over 90 prosent av lærlingene og praksiskandidatene besto, oppnådde bare 74 prosent av elevene som hadde fagopplæring i skole, fag- eller svennebrev i 2005/06.

Gjennomstrømning

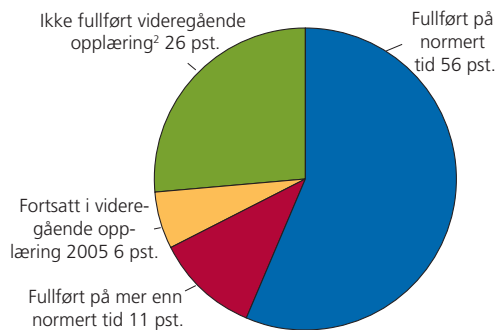
To av tre av elevene som startet på grunnkurs i videregående opplæring for første gang i 2000, fullførte med studie- eller yrkeskompetanse innenfor en fem-årsperiode (figur 14). Andelen elever og lærlinger som fullførte videregående opplæring, har gått ned siden forrige årskull. Tilsvarende tall for 1999-kullet var 70 prosent. «Fullført» opplæring betyr at eleven/lærlingen har bestått alle kurs-trinn (grunnkurs, VKI og VKII) i videregående opplæring som fører til vitnemål, studiekompetanse eller fag-/svennebrev. «Ikke fullført» videregående opplæring omfatter, i denne sammenhengen: elever/lærlinger som har sluttet i løpet av opplæringsløpet (rundt 18 prosent) – har gjennomført alle årene, men har strøket i/ mangler ett eller flere fag – samt elever som følger alternativ opplæringsplan.

Både jentene og guttene i 2000-kullet hadde en lavere fullføringsprosent enn 1999-kullet, men det var fortsatt stor forskjell på gjennomføringsgraden mellom kjønnene. Mens bare halvparten av guttene oppnådde vitnemål, studiekompetanse eller fag-/svennebrev på normert tid, var tilsvarende tall for jentene 64 prosent. Fem år etter at elevene startet på

et grunnkurs i videregående opplæring, hadde 62 prosent av guttene og 74 prosent av jentene fullført utdanningen, mens 7 prosent av guttene og 5 prosent av jentene fortsatt var i videregående opplæring.

En lavere andel av elever og lærlinger med innvandrerbakgrunn oppnådde vitnemål, studiekompetanse eller fag-/svennebrev, målt i prosentpoeng, sammenliknet med alle elevene totalt. Om lag 43 prosent av elevene med innvandrerbakgrunn som startet i videregående opplæring i 2000, fullførte på normert tid, 55 prosent hadde fullført på fem år, og 39 prosent hadde enten strøket, sluttet utdanningen eller fulgt alternativ opplæringsplan. Resten var fortsatt i opplæring fem år etter at de startet på grunnkurs for første gang. Også for disse ungdommene var gjennomstrømningen dårligere for 2000-kullet enn for 1999-kullet.

Figur 14. Elever som startet på grunnkurs for første gang høsten 2000, etter status for fullført videregående opplæring¹ i løpet av fem år. Prosent

¹ Fullført betyr at eleven/lærlingen har bestått alle årstrinn i videregående opplæring og oppnådd studie- eller yrkeskompetanse.

² Prosenttallet omfatter både de som har sluttet i løpet av opplæringsløpet, og de som har gjennomført alle årene, men strøket i ett eller flere fag.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Det er stor forskjell på gjennomføringen for elever på allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger. Mens 73 prosent av elevene på allmennfaglige studieretninger i 2000-kullet fullførte utdanningen på normert tid og til sammen 81 prosent fullførte i løpet av 5 år, gjaldt dette henholdsvis 38 og 53 prosent av elevene på yrkesfaglige studieretninger i det samme kullet. Studieretningene musikk, dans og drama, allmenne, økonomiske og administrative fag og idrettsfag hadde de laveste «ikke-fullført-prosentene» i 2000-kullet, med henholdsvis 9, 15 og 17 prosent.

Mer om gjennomføring i videregående opplæring finnes i artikkelen «Bortvalg og kompetanse i videregående opplæring» (Markussen, Lødding og Sandberg i denne publikasjonen).

Lærerressurser

Elever per årsverk – tidsbrudd i indikatoren

På grunn av endringer i definisjoner av omfang for stillingskategorier og bedrifter er det ikke utarbeidet sammenliknbare tall (tidsserie) for undervisningsårsverk i videregående opplæring for mer enn de siste to årene. Tabell 5 viser antall avtalte årsverk registrert på personer i undervisningsstillinger i fylkeskommunale videregående skoler. Som videregående skoler regnes skoler som er registrert med undervisning i allmennfag og i tekniske og andre yrkesrettede fag på videregående nivå. Det har vært en økning på 700 lærerårsverk fra 2005 til 2006. Antall elever per lærerårsverk var 8,7 i 2006, og det var en nedgang med 0,1 fra 2005. Årsverk registrert på personer i leder- og inspektørstillinger er ikke inkludert i tallene. Dersom en tar med lederårsverk-

ene, blir antall elever per årsverk 7,8 i 2006.

Beregningene i tabell 5 omfatter elever både fra allmennfaglige og yrkesfaglige studieretninger og studenter i fagskoleutdanning. Dagens registrering er slik at det ikke er mulig å skille ut lærerårsverk for de ulike utdanningene. Et betydelig lavere elevtall per klasse på de yrkesfaglige studieretningene enn på de allmennfaglige studieretningene bidrar til å trekke ned gjennomsnittstallene for antall elever per årsverk. Det har de siste årene vært en tendens til at flere velger yrkesfag. Dette fører til at det blir opprettet flere yrkesfagklasser og færre klasser for allmennfag.

Utdanningsdirektoratet har på grunnlag av de dataene som er levert fra fylkeskommunene/skolene, foretatt beregninger som viser lærertimer (timer lærerne bruker til undervisning) per elev for videregående opplæring i de ulike fylkene og gjennomsnittstall for hele landet. I snitt var det 85 lærertimer per elev i videregående opplæring i 2004. Tall for 2005 viser at dette tallet har sunket til 78. Det finnes ingen tilsvarende opplysninger for 2006. Sammenlikninger mellom fylkene viser at Sogn og Fjordane hadde flest lærertimer per elev med 105 timer. Oslo hadde det laveste tallet med

Tabell 5. Undervisningsårsverk, elever og elever per undervisningsårsverk i fylkeskommunale videregående skoler. 2005 og 2006

	Årsverk ¹	Elever ²	Elever per årsverk
2005	19 955	175 005	8,8
2006	20 654	180 084	8,7

¹ Undervisning i allmennfag og i tekniske og andre yrkesrettede fag på videregående nivå. Lederårsverk er ikke inkludert.

² Elever i videregående opplæring og fagskoleutdanning i fylkeskommunale skoler.

Kilde: Registerbasert personellrapportering i SSB, rapporterte tall fra NAV AA-registret.

60 timer. Buskerud som hadde det høyeste timetallet i 2004, hadde bare 69 i 2005. Disse forskjellene kan skyldes ulike skolestruktur, blant annet påvirker forholdet mellom antall elevpasser i yrkesfag og allmennfag resultatet. Omfanget av lærertimer til spesialundervisning på de ulike skolene har også betydning. I tillegg kan det være feil i de innrapporterte tallene.

Fagskoleutdanning

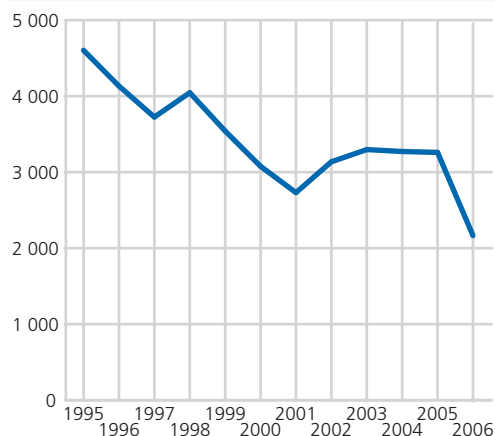
Studenter og skoler

Tekniske fagskoler i flertall

Med fagskoleutdanning menes korte yrkesrettede utdanninger som bygger på videregående opplæring eller tilsvarende realkompetanse, og som har et omfang på minimum et halvt studieår, maksimalt to år. Det var godkjent 54 skoler med fagskoleutdanning etter lov om fagskoler per 1. oktober 2006. Disse skolene hadde til sammen om lag 4 500 studenter. 34 av skolene var tekniske fagskoler med nesten 2 200 studenter (figur 15). Resten av studentene studerte ved andre typer fagskoler (Næringsakademiet, enkelte kurs ved videregående skoler med mer).

Tekniske fagskoler har i alt ti ulike linjer: kjemi- og prosessfag, elektrofag, driftsteknikk, maskinfag, bygg- og anlegg, næringsmiddelteknikk, petroleumsteknologi, naturbruk samt maritime fag og fiskerifag. Bortsett fra kjemi- og prosessfag har det vært en nedgang i antall studenter på alle linjene fra 2005 til 2006. Elektrofag hadde flest studenter, med 630 personer på landsbasis høsten 2006, likevel om lag 300 færre enn forrige året. Studenttallet på maskinfag var nesten halvert til om lag 230, mens maritime fag og fiskerifag hadde 315 færre med 515 studenter i 2006.

Figur 15. Studenter i tekniske fagskoler. 1995-2006

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

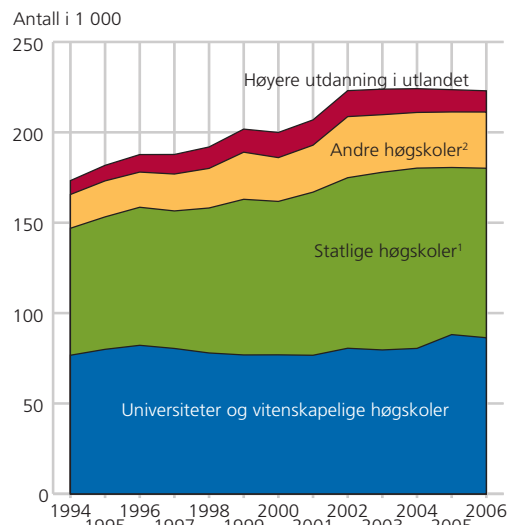
Høyere utdanning

Studenter, institusjoner og fag

Færre studenter

Det var i alt 70 høyere utdanningsinstitusjoner i Norge i 2006, hvorav seks universiteter og seks vitenskapelige høyskoler. I tillegg var det i alt 58 høyskoler, hvorav 25 var statlige. Kategorien «andre høyskoler» inkluderer både private høyskoler, kunsthøyskoler og militære høyskoler.

Høsten 2006 var det registrert 223 000 studenter i høyere utdanning (figur 16). Vel 11 700 av disse studerte i utlandet. Utvekslingsstudenter og delstudenter er ikke inkludert i tallene. Delstudenter er studenter som tar deler av sin utdanning i utlandet. Både utvekslingsstudenter og delstudenter er registrert ved et norsk lærested og rapporteres sammen med studentene der. Det var en svak nedgang i antall studenter i Norge i 2006 sammenliknet med 2005. Etter en sterk vekst i studenttallet på 1990-tallet fram til 2002

Figur 16. Studenter i høyere utdanning, etter institusjonstype. 1994-2006

¹ De statlige høyskolene er en betegnelse på et skoleslag som er et resultat av Høyskolereformen i 1994, der 98 mindre statlige og frittstående skoler ble slått sammen til 26 større enheter med virkning fra 1. august 1994.

² Militære høyskoler, private institusjoner og kunsthøyskoler er inkludert.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

har antall studenter stabilisert seg. Som en konsekvens av at en høyskole fikk status som universitet, økte studenttallet ved universiteter og vitenskapelige høyskoler fra 2004 til 2005, mens antall studenter ved de statlige høyskolene gikk tilsvarende ned. I 2006 var nesten fire av ti studenter registrert ved et av landets universiteter eller vitenskapelige høyskoler. Over halvparten var i gang med studier ved en høyskole, og drøyt 5 prosent studerte i utlandet. Nedgangen i det totale studenttallet skyldes i hovedsak at antall utenlandsstudenter ble færre. Fra 2004 til 2005 sank antall studenter i utlandet med 6 prosent og med nær 5 prosent fra 2005 til 2006. Sammenliknet med høsten 2005 var det 1 700 flere som studerte ved høyskolene i 2006. Samtidig med økningen ved høyskolene var det en tilsvarende reduksjon i studenttallet ved

universitetene og de vitenskapelige høyskolene.

Det er flest studenter i alderen 19 til 24 år. Ved registreringen 1. oktober 2006 utgjorde disse nesten halvparten av hele studentmassen. Antall studenter i denne aldersgruppen øker i takt med det økende registrerte årskullet. De siste årene har 31-32 prosent av befolkningen i alderen 19-24 år vært i høyere utdanning. Om lag hver femte student var i alderen 25-29 år og tre av ti var 30 år eller eldre. I gruppen 25-29 år var det registrert en nedgang i antall studenter fra 2005 til 2006.

Helse-, sosial- og idrettsfag økte mest

Høsten 2006 var det 48 800 studenter innenfor helse-, sosial- og idrettsfag. Dette utgjorde mer enn hver femte student, og det har vært en vekst i antall studenter på dette fagfeltet på hele 68 prosent siden 1996. Antall studenter innenfor økonomiske og administrative fag økte fra 28 500 til 39 500 studenter på disse ti årene. Dette tilsvarer en økning på 38 prosent. Innenfor primærnæringsfag var det færrest studenter i 2006 med vel 1 100 personer, og antall studenter innenfor dette fagfeltet sank med 40 prosent sammenliknet med 1996.

I 2006 var 60 prosent av alle studentene i høyere utdanning kvinner. Høyest kvinneandel var det i helse-, sosial- og idrettsfag og i lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk, med en studentandel på henholdsvis 77 og 74 prosent. Fagfelt der menn var i stort flertall, var samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag samt naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. Her var henholdsvis 73 og 68 prosent av studentene menn.

For utenlandsstudentene var det fagområdene helse-, sosial- og idrettsfag, øko-

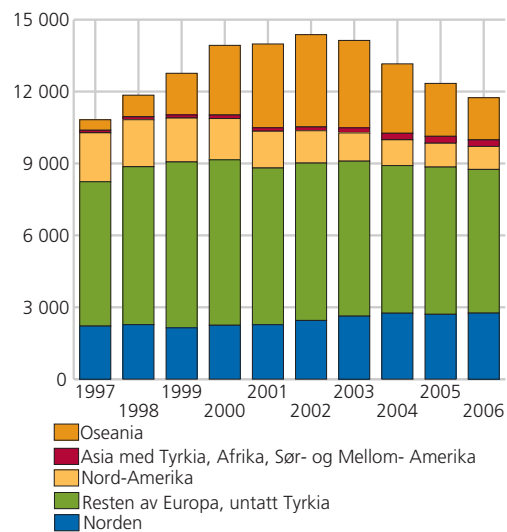
nomiske og administrative fag samt humanistiske og estetiske fag som ble valgt av flest studenter i 2006.

Storbritannia og Australia er populære studieland

Om lag 5 prosent av norske studenter tar sin utdanning i utlandet. Et klart flertall av utenlandsstudentene studerer i engelskspråklige og nordiske land (figur 17). Storbritannia har gjennom hele det siste tiåret vært et populært studieland og toppet listen i 2006 med nesten 2 400 studenter, deretter fulgte Danmark med nær 2 000 studenter og Australia med rundt 1 700. Siden 2003 har det vært en nedgang i antall studenter som studerer i utlandet. Det var imidlertid en jevn vekst i siste halvdel av 1990-tallet og i begynnelsen av 2000-tallet. Fra 1997 til 2002 var det en økning på hele 33 prosent. Nye studieland i denne perioden var blant annet Australia, Polen og Ungarn. Økningen i de østeuropeiske landene har sammenheng med de engelskspråklige programmene innenfor medisinske fag (Wiers-Jenssen, 2005). Antall studenter i Polen økte med 34 prosent fra 2004 til 2005 og med 19 prosent fra 2005 til 2006. Til sammenlikning hadde Australia en nedgang i antall norske studenter på henholdsvis 24 og 20 prosent de samme to årene.

Studentenes begrunnelser for å studere i utlandet er ulike, for eksempel for å få nye impulser, en annerledes utdanning eller at en ikke får plass på en ønsket utdanning i Norge. Valg av studieland kan være tilfeldig, men begrunnes ofte ut fra språklige hensyn, ønske om å gå på et bestemt lærested eller ut fra kostnadsnivå (Wiers-Jenssen, 2005).

Figur 17. Norske studenter i høyere utdanning i utlandet¹, fordelt på grupper av land. 1997-2006

¹ Utvekslingsstudenter og personer på doktorgradsprogram er ikke inkludert.

Kilde: Statens lånekasse for utdanning.

Utenlandske studenter i Norge

Det var registrert 14 300 utenlandske studenter i Norge per 1. oktober 2006. Dette er vel 660 flere enn året før. Personer på doktorgradsprogram er ikke inkludert i tallene. Registreringen bygger på statsborgerskap. Dette innebærer at statistikken omfatter flere personer enn de som kom til Norge kun for å studere. Noen av studentene vil være i Norge på permanent basis/bo i Norge med et annet statsborgerskap enn norsk. Rundt 43 prosent av studentene kom fra et europeisk land, 30 prosent kom fra land utenfor Europa, og 27 prosent var uspesifisert. Utvekslingsstudentene er inkludert i det siste tallet. Av studentene fra de europeiske landene var det flest svensker som studerte i Norge i 2006, nesten 1 200 studenter. Dernest fulgte 780 personer med dansk statsborgerskap og 540 med tysk statsborgerskap.

Avsluttet høyere utdanning

Menn i mindretall med lang høyere utdanning

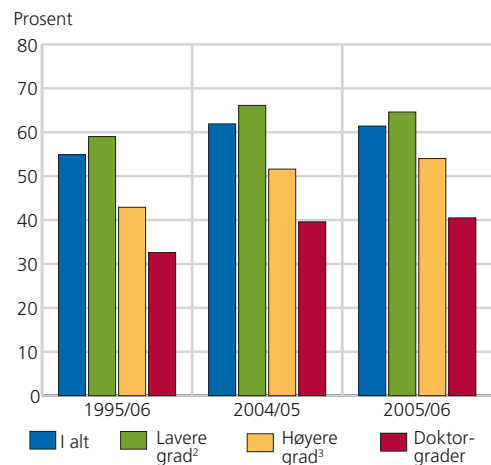
I flere år har kvinner vært i flertall blant de som fullfører en utdanning ved universiteter og høyskoler. I 2005/06 var seks av ti kvinner. Fram til 2004/05 har det imidlertid vært flest menn som har fullført en utdanning på høyere nivå. I studieåret 2004/05 fullførte for første gang flere kvinner enn menn en lang utdanning. I 2005/06 ble 4 500 utdanninger på høyere nivå fullført av kvinner, mot under 3 900 av menn. De fleste doktorgrader avlegges imidlertid fortsatt av menn. Menn utgjorde bare en tredjedel av kandidatene når det gjelder fullførte utdanninger av lavere grad (figur 18).

Utdanninger på lavere nivå har en varighet til og med fire år og omfatter blant annet førskolelærer- og allmennlærerutdanninger, ingeniør- og sykepleierutdanninger samt bachelorgrader. Utdanninger

på høyere nivå har en varighet på mer enn fire år og omfatter blant annet ulike mastergradsstudier. Studieåret 2005/06 ble det fullført vel 33 600 universitets- og høyskoleutdanninger, nesten 1 500 flere enn i 2004/05. Av disse var om lag 24 300 på lavere nivå, 8 400 på høyere nivå, og 880 var forskerutdanninger. Antall fullførte utdanninger totalt har økt med 6 prosent fra 1995/96 til 2005/06.

For utdanninger på lavere nivå ble det i studieåret 2005/06 fullført flest universitets- og høyskoleutdanninger innenfor helse-, sosial- og idrettsfag. Kvinner sto bak 84 prosent av de 7 400 fullførte utdanningene. På høyere nivå var det flest fullførte utdanninger innenfor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. På dette nivået og innenfor dette fagområdet utgjorde menn nesten to tredjedeler av de fullførte utdanningene. Når det gjelder doktorgrader, var det flest fullførte grader innenfor naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag samt helse-, sosial- og idrettsfag dette studieåret. Mer om doktorgrader i artikkelen «Yrkeskarriere etter avlagt doktorgrad» (Bruen Olsen i denne publikasjonen).

Figur 18. Kvinneandel for fullførte universitets- og høyskoleutdanninger¹. 1995/96, 2004/05 og 2005/06. Prosent

¹ Inkluderer fullførte grader med en varighet av 2 år eller mer.
² 4 år eller mindre.

³ Mer enn 4 år.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Studiepoeng

Ved universitetene og høyskolene ble det i gjennomsnitt oppnådd 43 studiepoeng per student i studieåret 2005/06. 38 700 studenter, eller 16 prosent av høst- og vårsemesterets studentmasse, oppnådde ingen studiepoeng i løpet av studieåret 2005/06. Tallet på registrerte studenter kan dermed avvike noe fra det reelle studenttallet. Det foreligger ikke materiale som kan gi grunnlag for å anslå hvor stort avvik dette medfører. Gjennomsnittlig studiepoengproduksjon er derfor beregnet per registrert student med oppnådde studiepoeng. Artikkelen «Stu-

denters studieprogresjon – studiepoeng ved universiteter og høyskoler» (Steinkellner i denne publikasjonen) drøfter mer inngående dette temaet.

Flere fullfører en grad

I 1994 begynte om lag 37 400 nye studenter på en høyere utdanning. Av disse fullførte to tredjedeler en gradsutdanning i løpet av ti år, mens tilsvarende andel for de 23 700 studentene som begynte ti år tidligere, var 63 prosent. Av 1994-kullet hadde litt under halvparten fullført en lavere grad, og 18 prosent hadde fullført en grad på master- eller hovedfagsnivå (figur 19).

Fullføringstid er beregnet ut fra det antall år det er siden studenten første gang var registrert i høyere utdanning. Studenter som ikke fullfører innen forventet fullføringstid, kan ha studert deltid, hatt opphold underveis, byttet studium eller fullført et annet studium tidligere. Studenten kan dessuten ha hatt et annet mål for studiene sine. Det studiet studenten var registrert på første gang, behøver heller ikke å være det samme som ble fullført i 2004/05. Fire av ti mannlige

studenter og tre av ti kvinnelige studenter fra 1994-kullet tok ikke noen gradsutdanning, målt ti år etter at de begynte å studere.

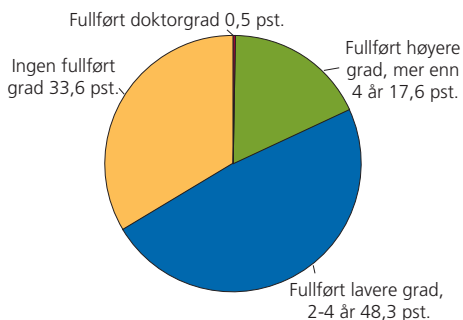
På grunn av Kvalitetsreformen som ble iverksatt høsten 2003, har vi nå en overgangsperiode fra gamle fire- og seksårige utdanninger til henholdsvis treårige bachelorgrader og femårige mastergrader. En del studenter vil for eksempel ha begynt på en fireårig utdanning, men har byttet til en treårig bachelorgrad underveis. Gjennomstrømningsstatistikk blir derfor ikke helt sammenliknbar for år-ganger i perioden med overgang fra gammel til ny studieordning. Det vises ellers til artikkelen «Å studere etter Kvalitetsreformen» (Aamodt og Hovdhaugen i denne publikasjonen).

Stillingsressurser

Studenter per årsverk går ned

Tall fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) viser antall studenter per årsverk i høyere utdanning (tabell 6). Årsverkene inkluderer undervisnings-, forsknings- og formidlingsstillinger (faglige tilsatte) ved universiteter, vitenskapelige høyskoler, statlige høyskoler, private høyskoler og kunsthøyskoler for årene 2004 til 2006. Det er ikke oppgitt tall for faglige tilsatte i private høyskoler før 2004. Stipendiater er med i tallene. Studenttallene fra SSB, som er beskrevet tidligere i artikkelen, og tallene fra DBH avviker fra hverandre. Datagrunnlaget er det samme for begge statistikkprodusentene, men mens DBH henter inn aggregerte tall, henter SSB inn individfiler med opplysninger om den enkelte student. I tillegg kan rutineene for kontroll og revisjon av dataene føre til at de publiserte tallene ikke blir identiske.

Figur 19. Nye studenter i høyere utdanning studieåret 1994¹, etter oppnådd grad i løpet av ti år. Prosent

¹ Nye studenter i perioden 1.10.1993-30.09.1994.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Både antall årsverk og antall studenter har, i følge tall fra DBH, økt de siste to årene, men det har vært en gradvis nedgang i antall studenter per tilsatt fra 12,8 i 2004 til 12,3 i 2006. Fra 2005 til 2006 var endringen på 0,4 studenter per faglig tilsatt.

Tabell 6 inneholder også en oversikt over antall registrerte studenter per årsverk ved ulike typer utdanningsinstitusjoner i 2006. Tallene viser at det var flest studenter per faglig tilsatt ved de private høyskolene, med et forholdstall på 29,7. Tilsvarende tall for de statlige høyskolene var 16,8 og ved universitetene og de vitenskapelige høyskolene henholdsvis 8,6 og 7,7. Antall studenter per faglig tilsatt ved de vitenskapelige høyskolene gikk ned fra 8,7 til 7,7 fra 2005 til 2006, mens det var en økning på 1,4 studenter per faglig tilsatt ved de private høyskolene. Det var liten endring ved de andre institusjonstypene.

Tabell 6. Årsverk i undervisnings-, forsknings- og formidlingsstillinger (faglige tilsatte) og registrerte studenter per årsverk i høyere utdanning, etter institusjon. 2004-2006

Institusjon	Faglige tilsatte	Registrerte studenter	Studenter per faglig tilsatt
2004	16 072	206 238	12,8
2005	16 376	207 352	12,7
I alt 2006	16 771	206 539	12,3
Universiteter	9 541	81 791	8,6
Vitenskapelige høyskoler	703	5 410	7,7
Statlige høyskoler ..	5 600	94 323	16,8
Private høyskoler	816	24 191	29,7
Kunsthøyskoler i alt	111	824	7,4

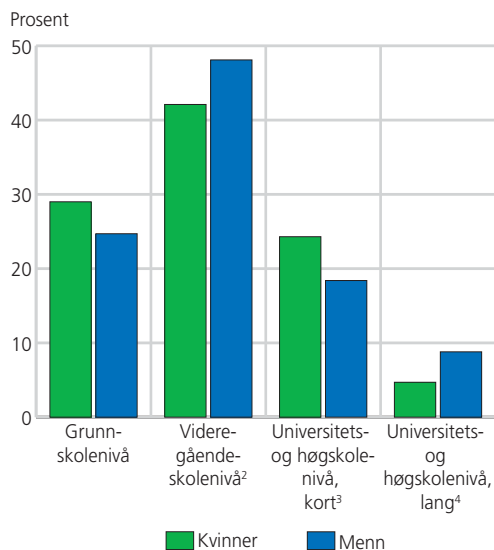
Kilde: Database for statistikk om høyere utdanning (DBH).

Hva er oppnådd?

Utdanningsnivået i Norge er høyt

Som beskrevet i artikkelen, er det mange i Norge som tar utdanning. En høy andel av den norske befolkningen er blitt registrert med en utdanning på videregående nivå eller på universitets- og høyskolenivå. Per 1. oktober 2006 hadde 28 prosent av den norske befolkningen i aldersgruppen 25 år og over fullført en utdanning på universitets- og høyskolenivå. Om lag 27 prosent hadde en utdanning på grunnskolenivå og 45 prosent på videregående nivå (figur 20). Videregående nivå omfatter også utdanninger som bygger på videregående opplæring, men

Figur 20. Personer 25 år og eldre, etter utdanningsnivå og kjønn. 2006

¹ Ikke medregnet personer med uoppgitt eller ingen fullført utdanning.

² Inkludert nivået «Påbygging til videregående utdanning» som omfatter utdanninger som bygger på videregående skole, men som ikke er godkjent som høyere utdanning.

³ Universitets- og høyskolenivå kort, omfatter høyere utdanning til og med 4 år.

⁴ Universitets- og høyskolenivå lang, omfatter utdanninger på mer enn 4 år, samt forskerutdanning.

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

som ikke er godkjent som høyere utdanning.

De siste 20 årene har det vært en kraftig økning i antall kvinner som tar høyere utdanning. Tall fra 2006 viser at 29 prosent av alle kvinner i alderen 25 år og over har avlagt en høyere utdanning, mens tilsvarende for menn var 27 prosent. I aldersgruppen 25-29 år hadde bortimot 49 prosent av kvinnene en utdanning på universitets- og høyskolenivå, mot 32 prosent av mennene.

Nivåtallene er fra 2006 og er basert på nye definisjoner av hvilken utdanningsbakgrunn som kreves for å bli definert på de ulike utdanningsnivåene. Definisjonene er i så stor grad som mulig forsøkt tilpasset de gjeldende internasjonale retningslinjene. For nærmere definisjoner av de ulike utdanningsnivåene, se: http://www.ssb.no/vis/magasinet/slik_lever_vi/.

Referanser

Hægeland, Torbjørn og Kirkebøen, Lars J. (2006): Skoleresultater 2006. En kartlegging av karakterer fra grunnskoler og videregående skoler i Norge, Notater 29/2007, Statistisk sentralbyrå.

Wiers-Jenssen, NIFU STEP (2005): «Norske studenter i utlandet» i *Utdanning 2005*, Statistiske analyser 74, Statistisk sentralbyrå.